

Sabina Jankovičová

František Drtikol a Holé baby (Dokončenie zo str. 1)

Pohľad na výstavu Holé baby. Necenzurované akty moderných majstrov., foto: SNG Bratislava

Problematickým rozmerom výstavy Holé baby sa stáva práve chýbajúca analýza samotného aktu. Autorky výstavy pokladajú akt za apriórny nechutný záležitosť a negatívne sa voči nemu vymedzujú. Aktu podávajú ako hlavný záměr poníženie ženy, ignorovanie jej potrieb, tela, individuality, tváre... (Toto sa deje v našej vizuálnej kultúre neustále, ale v iných jej prejavoch.) Výstava naznačuje, že ženy na obrazoch boli zneužitá a vystavené násilniu, pohľadom proti svojej vôli. Ignoruje sa nepochybna dohoda, ktorá musela medzery Výtvarníkom a Modelkou vždy existovať. Tomáš Pospiszal sa zamýšľa nad tým, čím Barčík presvedčil ženu vystavovať len zadok, bez záznamenia jej tváre. Ničím, na 100 % vedela že ho má pekný, inak by ho neukazovala. (Netreba nad tým hlboko filozofovať – bola rada, že jej to obrazom potvrdil.) Manet neangažoval Victorine Meurent ("Olympiu") preto, aby ju ponižoval. Akt vytvoril s istým cieľeným záměrom, svoju myšlienku vyjadriť konkrétnymi maliarskymi prostriedkami. (Victorine Meurent mimochodom figuruje na ďalších dvoch obrazoch obľebených. Pre autora bola hodnota jej schopnosť výrazu a premeny, dokázala zbrať všetko – prostižtuku aj mód.) Problémom výstavy je, že odignorovala zámer, s ktorým boli jednotlivé akty namalované a posúva jednotlivým obrazom iné, druhotne nalepené významy, všetkým rovnaké a predovšetkým negatívne.

Diálogo s návštevníkom galérie:

"Vystavujú tam sami borci a tie z nich spravili insitných chlípnikov. Práca som si s jedným diálógom a ďalej som radšej pozeral len na tie obrazy." *Predtým Cvikovej nevyberali obrazy preto, aby ukázali, že autor je idiot.* "Tak to sa im teda nepodarilo."

Výstava v prvej línii skutočne naznačuje, že pozeranie na holé baby je a priori nemorálne, lenže týmto v podstate dochádza k zvláštnemu nivelizácii hodnôt. Predovšetkým negatívne verbálne vyjadrenia k obrazom skutočne navodujú dojem, že nie je rozdiel medzi aktom vo výtvarnom umení, konkrétne malbe, a inými spôsobmi zobrazovania nahých žien ako sú módné fotografie, erotické fotografie a porno. Neustále je upozorňované na neprirodzené pozície znázornených žien, bez znalosti faktu, že obraz, výtvarné dielo, nie je prepisom reality, ale je to tvorenie novej reality. (Telo je, jeho záznamorie je podriadené kompozícii – novej realite na plátne.) Naopak erotické fotografie alebo porno sa vedome tvária ako realita, ale realitou nie sú, sú postavené na efekte, fúbiivosti a neprirodzenosti, a teda spadajú do kategórie gýču. Rôzne komentáre pod obrazmi by sa hodili skôr k tomu prejavu vizuálnej kultúry. Ako uviedol Fedor Matejov na diskusií, "je otázne, či ten ideologicko-didaktický diálóg je partnerom toho výtvarného." Diálógy boli prínosné ako zdroj základných feministických náhľadov, ale lepšie fungovali bez obrazov. A obrazy jednoznačne mohli byť vnímané plnohodnotne len bez diálógov. Boli totiž malované s iným záměrom ako im podsuvali akterky stoatkovky. "Búh stvoril človeka k obrazu svému. Že ho nestvoril obľebeného je jisté, neb človek se rodi nahý. A proto se dívám na nahotu jako na dílo Boží, jako na krásu samu, jako na nejmorálnější, nejsamozejší věc. A tvrdím, že lidstvo by bylo přirozenější, upřímnější a krásnější, kdyby více chodilo nahé. V nahotě přestávají rozdíly společenské a zůstává prostě nahá krása člověka." (Drtikol o poschodie nižšie.) Je možné súhlasiť so základnými tézami prezentovanými starou mamou dokiaľ odhaľujú základné mocenské mechanizmy v spoločnosti, degradáciu žien a ignorovanie jej skutočných potrieb a vnútorného sveta. Ale nie je možné súhlasiť násilným vložením tohto problému do obrazov, kde k týmto javom nedochádza. Absurdným sa stáva absolútne nepochopenie reči výtvarného umenia, čo nie je možné ospravedlniť tvrdením, že ide o nadsádzku a humor, ani zľahčováním, že o výtvarné umenie tu vôbec nejde. Verím, že autorky sa iste nasmiali pri tvorbe diálógov. Sú šité na mieru súčasného internetového občana, stručne a spontánne, čo ma prave napadne. Ale rozoberať, že na Lahuovom obraze je len výrez, teda "kus" ženy a že na Galandových obrazoch nemajú ženy tváre, sa úroveň pochopenia blíži úrovni schvaľovacej komisie "úlohovej akcie" z 50. rokov. Podobné dekadentné výstrelky – výrez a bez tváre sa netolerovať. (Inak sorela by najlepšie prešla kritériami feminizmu – tam sa buržoázne akty netpeli.) Vtedy komisia, ak bola dostatočne ústretová, autorom odporúčala, aby diela opravili podľa vyslovených pripomienok. Umiestniť tieto nezáväznú postrehy priamo pod obrazy je prinajmenšom kontraproaktívne. Koľko minie SNG na zdelavacie programy, kde sa vysvetľuje, ako vnímať obrazy? Pomôže to pochopeniu moderného a súčasného umenia, keď "bežný divák", ktorý sa "na výstave pobaví", si de facto priamo pod obrazmi prečítal, že je to zle namalované? Za kontroverznú stránku výstavy je možné pokladať práve tento nechcený efekt. Naštastie divák mohol nájsť o poschodie nižšie aj iný náhľad: "Chťel bych si někdy fotografovat určité detaily: jen nos, jen oči, jen pěkný oblouk obočí, jen bok. Tato roztroušená zrnka jsou semeny, z nichž vyrůstají nejlepší práce." (F. Drtikol) (Ozve sa námietka, že som nepochopila literárnu metaforu, symbol, či hyperbolu. Pochopila. Za sa party mi mladý gynecológ povedal, že on keď pracuje, tak nemá čas na so ženou rozprávať. Teda v podstate pre neho asi nemá ani hlavu, ani tvár. Tento reálny problém, v slovenských nemocniciach zanechať rozšírenie ale nie je ukrytý v Galandovom obraze. Ten skvelý doktor šiel zarábať prachy do Nórska, kde sa celkom iste musel zbaviť tejto post-komunisticko-komunistického šovinistickej pozície a komunikovať s pacientkami na civilizovanej úrovni, v náš ziať zatiaľ zriedkavej.)

Slabinou diálógov boli aj isté, v podstate zavádzajúce, vyjadrenia práve v oblasti ženskej sexuality. Väčšina uvedených feministických téz má svoju platnosť. Ale ak mali byť muži diálógom poučení ženami o ženách, tak niektoré momenty diálógu ich aj od toho vzdali. Napríklad vyjadrenie, že ženy si v zrkadle obzerajú nielen svoju tvár. Z knihy Monology o vagíne, kde Eve Ensler zozbieraľa vyjadrenia žien o svojom pohľade, vyplýva aj smutný fakt, že sami ženy často nemajú vzťah k svojmu telu. Iste, je to spôsobené vplyvom Spoločnosti Ovládanej mužmi, kresťanského náboženstva, v ktorom je Eva na vine atd. Ale fakt je, že sú to sami ženy, ktoré majú veľmi rozporuplný vzťah k svojmu telu a pohľadu. Nepriamo vyčítaj Mlynárčikovi, že zobrazil ŽENSKÉ POHLAVIE ZAŠITÉ VO SVOJJE ŠKÁRE, nesmeruje celkom na správnu adresu. (Vlastne zobrazil to, ako sa západné ženy sami vnímajú.) Zodpovednosť za vnímanie vlastných tel nesú sami ženy a dokiaľ aj nezmenia svoj pohľad na seba, nie je možné očakávať zmenu prístupu zo strany mužov. Následkom nevinnosti svojich tel sú v západnej kultúre ženy paradoxne stále v podstate mirzované a znásilňované v mene nového náboženstva – medicíny. Ako uvádza ženská lekárka C. Northrup: "Hysterektomie je prováděna stále příliš často i v situacích, kdy existují jiné možnosti..." Vtipný medicínsky slogan znení, že "délho je místo kde se vyvíjí miminko, nebo nádor... Počet hysterektomií se nesníží do té doby, dokud ženy nezmění názor na své pohlavní orgány." V Německu je délho odstraňovaná každé třetí ženě" (Maitreyi D. Piontek). Teraz zabudnite na "patriarchálny model", že materská sila žien na reprodukciu a inak ju netreba, je sexuálny centrom ženy – preventívne odstraňovanie reprodukčných orgánov, ktoré sa bežne dialo a deje je teda zamerané proti žene (zhodne obe menované autorky). V zahraničí sa ženy prebrali natoko, že žiadajú iný prístup lekárov a množstvo radikálnych zákrokov klesá. Napríklad pôrodnice sa usilujú o získanie titulu Mother Friendly Hospital, kde počet invazívnych zákrokov pri pôrode je pod 10 %, ale u nás majú všetky nemocnice počet epiziotomií medzi 90 – 100%. Slovenskí lekári tvrdia, že inak to nejde a ženy mlčia (lebo sú sami neinformované a neporovnávajú tieto údaje s civilizovanými krajinami). Keď idem po ulici neriešim, či muž pozerajú po babách (obľebených) – pozerat budú vždy po holých či obľebených, ale často myslím na hore uvedené percentá, výsledok pasivity žien. Takmer každá má skúsenosť s "liečbou" patriarchálnej medicíny. Osobne dúfam, že výstava Holé baby pomôže slovenským ženám v emancipácii, ale ako okomentovala moja sesternica z Kanady, radikálna feministka, slovenské ženy sa obliekajú príliš sexy, inými slovami: sú naučené manipulovať svojimi telami. Základom by teda nemala byť kritika mužskej sexuality cez v podstate banálny žánér aktu, ale kritika žien pre ich zbabelosť sa zodpovednosti za vlastné telá a vlastné deštruktívne modely správania. Plne súhlasím, že STELESŤOVANIE PASÍVNE ŽENSKOSTI OHROZUJE ZDRAVIE – vyššie uvedené medicínske čísla o tom hovoria jasno rečou. Východné náuky, či už tantrická filozofia – pochádzajúca z matriarchálnej (feministickej?) kultúry, alebo taoistická hovoria, že zmenu nie je možné dosiahnuť inak ako vlastnou vnútornou premenou. "Pravdu, Skutečnosť, Poznaní není možno se naučit z knih nebo od učitelů, ale každý si ji musí vyzdobit sám. Nauky z knih, slovo učitele a život učitele jsou jen poukazy na cestu, jen ukazatelé cesty. Proto nesmí se jít slepě tam, jak některý učitel nebo kniha káže, nýbrž sám si musíme svoji pravdu cestou najít a šlapat. Neb nikdo nemůže za nás cestu vykonat, jen my sami." (Funk, Mystik a učitel).

Literatúra pre ženy (a mužov): Ensler, E: Monology o vagíne; Funk, K: Mystik a učitel. František Drtikol; Northrup, C.: Zdravá žena. Publikácie zaměřená na súlad fyzických a psychických aspektu ženy; Piontek, M.: Ta a sila ženskej sexuality, www.tantrajoga.cz

Richard Gregor Deväť otázok

Mám viac dôvodov, prečo som sa rozhodol nepísať recenzie na margo Slovenskej národnej galérie, ale keďže ma jej aktivity nenechávajú chladným, rozhodol som sa, že budem aspoň klásť otázky. Asi sa v nich medzi riadkami nevyhne vyjadreniu názoru, ale budem sa ho snažiť vyvarovať v čo najväčšej možnej miere. Prvý konvolút otázok patrí výstave Holé baby:

1. Je rétorika výstavy odrazom novej filozofie bodrého prístupu k publiku, alebo ide o samostatné interdisciplinárne umelecké dielo?
2. Existujú pri narbaní s dielami v zbierke štátnej organizácie hranice etiky, ktoré vedia zabrániť prípadnému nezohľadneniu (či úplnému popretiu) autorského zámeru (už nežijúceho) autora tvoriaceho v minulosti za úplne iných okolností, v úplne iných podmienkach a situáciách?
3. Nepochybne by vhodné zriaďdiť v našom prostredí univerzitné galérie na akademickej pôde, kde si možno vopred laboratórne overiť aplikovanie popularizačných teórií skôr než ich štát ústami svojej vlajkovej inštitúcie seriozne etabloje a tým vyhľadá za oficiálne?
4. Do akej miery správa kurátorský koncept akékoľvek kolektívnej výstavy de-individualizácia jednotlivých zúčastnených autorov? Čoho zo seba sa každý z nich vzdáva v prospech celku výstavy?
5. Ak niekto zhromažďdi a vystavi jednu kapitolu zbierky štátnej inštitúcie a vzápätí celú výstavu vyhľadá za dôkaz diskriminácie, ktorého sa dopustili všetci zúčastnení, nejedná sa o spochybnenie hodnoty tohto segmentu zbierky ako takého, prípadne relevancie zbierkotvornej funkcie celej inštitúcie?
6. Môže byť dešpekt k umeniu relevantným zdrojom pre prácu umeleckého historika/ičky?
7. Ak niekto aprióri "odsúdi" všetkých mužských autorov aktov za ich údajný neuctu ku svojmu ženskému modelu, pričom obratom nedefinuje adekvátnu protihodnotu dielam, ktoré nespochybiteľne tvoria zlatý fond slovenského moderného umenia – nejedná sa v roku 2010 len o aplikáciu retroaktívneho ikonoklazmu prvej vlny feminizmu 70. rokov?
8. Ak áno, nie je poukázanie na absurdnú a samotným hnutím feminizmu prekonanú metódu príliš didaktické?
9. Kto bol ideálny divák tejto výstavy a kto jej očakávaný oponent?

Holé baby (Necenzurované akty moderných majstrov)
Slovenská národná galéria, september – november 2010
Kurátorka: Petra Hanáková
Spolupráca: Jana Juráňová, Jana Cviková
Vizuál: Eva Flívová

Ján Triaška Desiata otázka

(Ad.: Richard Gregor – 9 otázok)

10. Plánuje v blízkej budúcnosti Slovenská národná galéria, ako výskumná inštitúcia pokračovať vo výskume a následnom vystavnom výstupe na poli fenoménu gender?

foto: archív Richarda Gregora